

Předmluva

*Věnováno odkazu otce české albanistiky J. U. Jarníka
u příležitosti 90. výročí od jeho smrti.*

Publikace, kterou máte před sebou, vznikla v první řadě pro potřeby výuky albanistických předmětů na Masarykově univerzitě v Brně, nicméně pevně doufám, že bude užitečná pro kteréhokoliv zájemce o albanistiku, resp. albánský jazyk, literaturu, historii a kulturu. Mým hlavním záměrem bylo poskytnout ucelený úvod do této problematiky v češtině a zároveň bych chtěl touto příručkou alespoň částečně přispět k pokrytí nedostatku literatury tohoto zaměření určené studentům. Protože je albanistika (albanologie) komplexním filologickým oborem, je v této práci věnován určitý prostor jak tématům lingvistickým, tak literárněvědným i historickým, aniž bych si kladl ambice tyto oblasti beze zbytku vyčerpat, což by ostatně ani nebylo v možnostech rozsahu této publikace. První část tvoří nástin vývoje vědeckého zájmu o Albánce ve světovém i domácím kontextu. Druhá část se zabývá otázkami spojenými s albánským etnikem a jeho původem, dále pak i historickou etapou národního obrození od poloviny 19. století do vyhlášení nezávislého albánského státu v roce 1912. Po ní následuje třetí část, která shrnuje základní charakteristiky albánštiny z pohledu klasifikace jazyků a historického vývoje albánštiny, přičemž zvláštní pozornost si zasluhuje proces standardizace spisovného jazyka. Obsahem další části je starší albánská literatura do 18. století, zatímco moderní albánská literatura v této příručce z pochopitelných důvodů zahrnuta není. Věřím, že studenti jazykových kurzů albánštiny ocení i albánsko-český slovník lingvistických termínů v závěru této knihy.

V úvodu bych si dovilil ještě několik poznámek k albánské výslovnosti. Albánština se zapisuje modifikovanou latinkou se dvěma diakritickými znaménky a devíti spřežkami. Díky tomu čtení albánských slov většinou nepůsobí Čechům větší potíže, přesto je potřeba věnovat pozornost výslovnosti těchto písmen: **Ç, ç** se vyslovuje jako české [č]; **Dh, dh** se vyslovuje jako interdentála [ð], např. znělé *th* v angličtině; **Ë, ë** je střední středová samohláska [ə] označovaná laicky jako „temné e“; **Gj, gj** se vyslovuje přibližně jako české [dʲ], ale gegštití mluvčí mají tendenci tuto hlásku vyslovovat jako měkké [dž]; **L, l** se vyslovuje téměř jako slovenské měkké [lʲ]; **Ll, ll** se vyslovuje jako tvrdé [l] v bulharštině, arabštině, ruštině; **Nj, nj** se vyslovuje jako české [ň]; **Q, q** se vyslovuje přibližně jako české [tʲ], ale gegštití mluvčí mají opět tendenci tuto hlásku vyslovovat jinak, a sice jako měkké [ć];

R, r se vyslovuje jako jedno- až dvoukmitové *r*; **Rr, rr** se vyslovuje jako tří- až čtyřkmitové *r*, tedy zhruba jako dlouhé *r* ve španělštině; **Sh, sh** se vyslovuje jako české [š]; **Th, th** se vyslovuje jako interdental [θ], tedy jako neznělé *th* v angličtině; **X, x** se vyslovuje jako české [dz]; **Xh, xh** se vyslovuje jako české [dž]; **Y, y** je labializovaná samohláska [ü], vyslovuje se tedy jako „přehlasované u“ v němčině; **Zh, zh** se vyslovuje jako české [ž]. V českém odborném diskurzu není běžně zvykem ve výslovnosti vlastních jmen a toponym rozlišovat mezi **l/ll** a **r/rr**, přestože v albánštině mají tyto souhlásky schopnost rozlišit význam slova. Podobně mají čeští mluvčí sklon vyslovovat stejně souhlásky **d/dh** a **t/th**.

Navzdory neustále se rozvíjejícím vzájemným kontaktům mezi Čechy a Albánci se stále ještě neustálily české podoby některých albánských reálií (např. toponyma, vlastní jména, adjektiva odvozená od příslušníků etnografických skupin Tosků, Gegů a Arberešů – *toský/toscký/toscký/tosckický, gegský/gegický/gežský a arberešský/arběrešský*). Především ve starší literatuře bývá někdy původní albánský pravopis počestvován (např. *teleša* místo *qelesha*). Zmatek ve skloňování vlastních jmen a geografických názvů způsobuje gramatická kategorie určitosti vyjadřovaná v albánštině postponovaným členem. Pro češtinu je výhodné uvádět jména mužského rodu v neurčitém tvaru, který končí většinou na souhlásku jako většina českých substantiv mužského rodu (např. řeka *Shkumbin*, nikoliv *Shkumbini*), a u jmen ženského rodu je naopak výhodné uvádět jejich určitý tvar, který lze skloňovat podle vzoru *žena* (např. *Tirana*, nikoliv *Tiraně*). U známějších toponym uvádím zpravidla jejich slovanskou variantu (*Drač* pro *Durrës*).

Autor